

5-343

81745

BMS001004609
S1745
Grijze Literatuur

GEMEENTE UTRECHT

NOTA JONGERENCULTUUR IN UTRECHT

POPMUZIEK

**Utrecht
Maart 1982.**

- JONGERENCULTUUR IN UTRECHT -

	Inleiding	- pagina 1
I	Algemeen	- pagina 1
I.1	Wat is jongerencultuur?	- pagina 1
I.2	Jongerencultuur in relatie tot gevestigde kunstuitingen	- pagina 1
I.3	Verschillende vormen van jongerencultuur	- pagina 3
II	Het ontstaan van de popmuziek en haar rol binnen de jongerencultuur	- pagina 4
II.1	De vijftiger jaren: Rock & Roll	- pagina 4
II.2	De zestiger jaren	- pagina 4
II.3	De zeventiger jaren	- pagina 5
III	De Nederlandse situatie	- pagina 6
III.1	Verschillende categorieën popgroepen	- pagina 6
III.2	Problemen, waar popgroepen mee kampen	- pagina 7
III.3	Nieuwe initiatieven en alternatieven	- pagina 8
IV	Popmuziek in de stad Utrecht	- pagina 11
V	Tivoli Tijdelijk	- pagina 14
VI	Andere vormen van jongerencultuur in de stad Utrecht	- pagina 16
VI.1	Jazz en geïmproviseerde muziek in de stad Utrecht	- pagina 16
VI.2	Jongeren theater in de stad Utrecht	- pagina 17
VII	Beleidsvoornemens: uitgangspunten en doelstellingen	- pagina 19
	Bijlage	- pagina 22

INLEIDING

"Jongerencultuur in Utrecht", de titel van deze nota, is een vlag, die de lading eigenlijk niet dekt. Hoewel de titel verwijst naar een fenomeen, dat een scala van activiteiten in verschillende kunstdisciplines behelst, behandelt de nota in hoofdzaak de problemen van de popsector. Daarnaast wordt slechts zijdelings ingegaan op de problematiek van de jazz en geïmproviseerde muziek, die strikt genomen niet onder het begrip jongerencultuur valt, en het jongerentheater. Hierdoor zal de nota voor velen op het eerste gezicht eerder verwarrend werken dan verhelderend t.o.v. de jongerencultuur.

Toch laat het een en ander zich gemakkelijk verklaren. De directe aanleiding tot het schrijven van deze nota vormden de problemen, waarmee de popsector in de gemeente Utrecht te kampen heeft. Het schrijnende gebrek aan oefenruimtes en podia resulteerde in 1979 in de oprichting van Tivoli Tijdelijk, waaruit later weer de belangenvereniging U-Pop ontstond. De steun, die Tivoli Tijdelijk in het verleden kreeg van grote groepen jongeren, heeft deze nood duidelijk genoeg aangetoond. Daar doen de paar incidenten, die overigens terecht het ongenoegen van andere bevolkingsgroepen opriepen, niets aan af. Een tweede reden voor het uitbrengen van de nota vormt het feit, dat de popmuziek tot nu een 'ondergeschoven kindje' is geweest in het cultuurbeleid van de overheid, waardoor de popmuziek zeker in verhouding tot andere kunstuitingen een flinke achterstand heeft opgelopen in ondersteuning van overheidswege. Op het moment is er een situatie ontstaan, waarin de popmuziek zonder overheidssteun niet meer naar behoren kan functioneren en zich verder ontwikkelen. Het leek ons daarom een goede zaak nu speciaal aandacht te schenken aan de popcultuur, mede omdat nog zoveel niet op de hoogte zijn van de manier, waarop de popsector reilt en zeilt. Deze nota is daarom ook bedoeld als informatiestuk.

Een belangrijke reden om in deze nota zoveel aandacht aan de popmuziek te schenken is tenslotte het feit, dat het fenomeen jongerencultuur meer dan door andere kunstvormen juist door de popmuziek bepaald wordt in haar innerlijke en uiterlijke verschijningsvormen.

Het opnemen van de jazz en geïmproviseerde muziek in deze nota laat zich op de eerste plaats verklaren door de vergelijkbare problematiek: ook voor deze kunstvorm bestaat een groot tekort aan oefenruimtes en podia. Bovendien bestaan er ondanks het eigen karakter, dat de jazz en geïmproviseerde muziek heeft, zoveel raakvlakken, zowel muzikaal als wat betreft publieksgroep, met de jongerencultuur, dat behandeling hiervan in deze nota aanvaardbaar is. Een uitgebreidere inventarisatie van de problemen in deze sector dan hier mogelijk is, zou wenselijk zijn. Een speciale jazznota zou hier uitkomst kunnen bieden.

Het jongerentheater, dat nogal summier ter sprake komt, is een steeds belangrijker onderdeel van de jongerencultuur aan het worden. Dit heeft zeker ook te maken met het feit, dat hoe langer hoe meer theatergroepen popmuziek in hun produkties proberen te integreren.

Binnen de popmuziek hebben theater en theatrale effecten altijd al een belangrijke rol gespeeld, maar het lijkt er op, dat het theater nu steeds meer een zelfstandige functie gaat vervullen binnen de jongerencultuur. De theatersektorkampt vooral met problemen op het gebied van repetitiemogelijkheden. Deze vragen, gezien het karakter van het theater, om geheel eigen oplossingen.

Tenslotte nog enkele opmerkingen voor een beter begrip van de nota. We hebben bewust vermeden om de groep jongeren, die zich aangesproken zullen voelen door de jongerencultuur, nader te omschrijven. Popmuziek heeft inmiddels een geschiedenis van 25 jaar, zodat ook oudere leeftijdsgroepen meer ontvankelijk zullen zijn voor deze muziek dan een tiental jaren geleden het geval was. Bovendien hebben niet alle jongeren of jongvolwassenen dezelfde muzikale of culturele voorkeuren. Binnen de jongerencultuur in het algemeen en de popmuziek in het bijzonder bestaat een grote diversiteit in stromingen en stijlen, die het moeilijk maakt deze groep nader te omschrijven. We kunnen wel vaststellen, dat aanhangers van de jongerencultuur zich in alle lagen van de bevolking bevinden. Voor verdere informatie over jongeren in Utrecht willen wij verwijzen naar de nota 'Jongeren in Utrecht', die recentelijk door de Raad is aangenomen.

Enige verwarring kan ook ontstaan t.a.v. het begrip commercialiteit. Geprobeerd is dit begrip zoveel mogelijk uit de nota te houden, maar aangezien popmuziek vooral ook door de commerciële exploitatie ervan een algemeen verschijnsel is geworden, kon dit niet altijd voorkomen worden. Wij verstaan hier onder commerciële muziek, muziek die een groot publiek aanspreekt en die als zodanig geëxploiteerd wordt. Deze nota houdt zich echter vooral bezig met die groepen en muzikanten, die naar wegen en mogelijkheden zoeken om zich binnen het gebied van de popmuziek muzikaal te ontwikkelen en daar mede door een gebrek aan erkenning financieel niet de mogelijkheden toe hebben. Wat nu onverkoopbaar is, kan echter over een jaar geweldig aanslaan. Commerciële muziek in de door ons aangehouden definitie hoeft nog geen slechte muziek te zijn. Als het begrip commercieel in de nota gebruikt wordt, is er derhalve geen sprake van een waardeoordeel, maar wordt gerefereerd aan het gegeven, dat goede muziek niet altijd de erkenning en mogelijkheden krijgt, die ze verdient.

Rest tenslotte nog de vermelding, dat deze nota mede tot stand is gekomen met behulp van notas en adviezen van de Raad voor de Kunst en de Stichting Popmuziek Nederland, de Beleidsnota van U-Pop, de scriptie 'Open-jongerencentra, en nu?' van Marcel Cuypers en Jo Smeets en de nota 'Eigentijdse Muziek' van de Stichting Culturele Raad Noord-Holland.

I ALGEMEEN

De laatste jaren komt de popmuziek in Nederland op een voorheen ongebruikelijke wijze in het nieuws. Met grote regelmaat worden er door jongeren acties gevoerd voor de erkenning van de popmuziek als een serieuze cultuurvorm. De achtergrond van deze acties en manifestaties is de grote financiële nood, waarin veel popgroepen en popcentra op het moment verkeren. De jongeren vrezen, dat door de economische recessie de situatie alleen maar zal verslechteren. Daarom vragen zij van de overheid financiële steun voor het behoud en de ontwikkeling van goede popmuziek. Immers, zo stellen zij, voor andere cultuurvormen zijn allerlei voorzieningen getroffen, die de popcultuur nog steeds moet ontberen. Aan deze achterstand dient zo snel mogelijk een eind gemaakt te worden, aldus de actievoerders.

Van overheidswege beseft men, dat met de toegenomen jeugdwerkloosheid de cultuur van jongeren speciale zorg en aandacht behoeft. Maar door de onbekendheid van de overheid met de specifieke cultuuruitingen van jongeren en door de manier, waarop jongeren hun eisen onder de aandacht brengen, heeft zij zich tot nu toe gereserveerd opgesteld.

Bij de toenemende belangstelling voor de popmuziek dient echter niet vergeten te worden, dat deze geen op zichzelf staand verschijnsel is, maar onderdeel van wat jongerencultuur genoemd wordt.

I.1 WAT IS JONGERENCULTUUR?

Het begrip jongerencultuur laat zich moeilijk omschrijven. Er bestaat immers niet één jongerencultuur, zoals er ook niet één groep jongeren bestaat, maar verschillende groepen met eigen referentiekaders, o.m. bepaald door opleiding en milieu, die ieder een eigen vorm van jongerencultuur aanhangen. Behalve popmuziek zijn er ook uitingen van en voor jongeren op het gebied van theater, beeldende kunst en jazz en geïmproviseerde muziek die onder het begrip vallen. Niet alle jongeren zullen zich in dezelfde mate aangetrokken voelen tot deze verschillende cultuurvormen. Theater, bijvoorbeeld, zal in het algemeen voor studenten meer vanzelfsprekend zijn dan voor werkende jongeren.

Essentieel voor een goed begrip van de term jongerencultuur is het besef, dat de manier, waarop jongeren de werkelijkheid beleven als cultuur gezien moet worden. De leef-, woon- en werksituatie van jongeren bepaalt de aard en het karakter van de jongerencultuur. De kunstzinnige uitingen zijn hiervan slechts een afspiegeling. Jongeren willen eigen standpunten bepalen op sociaal, cultureel en politiek gebied. De manier, waarop jongeren deze eigen identiteit artistiek vorm proberen te geven, kunnen we jongerencultuur noemen.

I.2 JONGERENCULTUUR IN RELATIE TOT GEVESTIGDE KUNSTUITINGEN

Vanaf de zestiger jaren heeft de jongerencultuur in zijn innerlijke en uiterlijke verschijningsvormen invloeden ondergaan van de met name meer avantgardistisch gerichte kunst.

Dit is niet zo verwonderlijk, als men bedenkt, dat het 'anti-
autoritaire en het antitraditionele' kenmerken zijn van de avant-
garde kunst. Deze eigenschappen spreken veel jongeren als vanzelf
aan.

In het begin van de jaren zestig trokken de experimenten van
Fluxus en Nul, stromingen in de beeldende kunst, veel belangstel-
ling in Nederland. De zogenaamde happenings, in beide kunststro-
mingen veel gebruikt als artistiek middel, werden door Provo met
succes overgenomen. Avantgarde-kunstenaars als Simon Vinkenoog,
Willem de Ridder, Constant Nieuwenhuis, Johnny van Doorn en
Robert Jasper Grootveld waren evenzeer bij de artistieke experi-
menten van die tijd betrokken als bij de maatschappij-kritische
acties, die het gezicht bepaalden van de jongerencultuur in de
jaren zestig.

Ook de popmuziek, van zichzelf al een 'snel medium, dat
vlug en gemakkelijk invloeden opneemt, liet zich door allerlei
kunstvormen inspireren. De elektronische en modern-klassieke
muziek van Edgar Varèse, Karl Heinz Stockhausen en Pierre Henry,
de balletten van Maurice Béjart, het werk van schrijvers als
Valéry Rimbaud, Jack Kerouac en Alan Ginsberg, dit alles heeft
zijn invloed doen gelden op de popmuziek en is als zodanig van
belang geweest voor de jongerencultuur. Zoals de jazzmuziek in de
jaren vijftig werd beschouwd als de muzikale verwant van het
Abstract Expressionisme zo werd in de zestiger jaren de Pop
Art in verband gebracht met de popmuziek. De kunstenaar Andy
Warhol is hiervan het meest uitgesproken voorbeeld. Hij experi-
menteerde met een popgroep, The Velvet Underground, waarvan de
invloed als punkgroep avant la lettre ook nu nog merkbaar is.
Daarnaast ontwierp hij voor verschillende popgroepen platenhoezen,
waardoor hij mede het gezicht bepaalde van de popmuziek in de
zestiger en zeventiger jaren. Zijn vroege films, tenslotte, ver-
beelden op haast perfecte wijze een manier van leven, die ten
grondslag ligt aan de gehele popcultuur. Op grond van deze ac-
tiviteiten zou Andy Warhol ook heel goed als een vertegenwoordiger
van de jongerencultuur aangemerkt kunnen worden.

Dit is slechts een voorbeeld van het samengaan van een eigen-
tijdse kunstvorm met de popmuziek. Vanaf de zestiger jaren zouden
elementen in de popcultuur regelmatig de invloed vertonen van
eigentijdse kunstvormen of daarmee verwant raken.

Verschillende vormen van jongerencultuur hebben ook een meer
directe band met traditionele kunstvormen, die vaak kunnen bogen
op eeuwenoude tradities. Vormen van jongerencultuur op het gebied
van theater, beeldende kunst en dichtkunst kunnen door deze band
met de traditie gemakkelijker maatschappelijke erkenning krijgen,
waardoor zij nog maar nauwelijks als jongerencultuur erkend en
herkend worden. Goede voorbeelden hiervan zijn de popmusicals
'Hair' en 'Jesus Christ Superstar', die na een enthousiaste ont-
vangst door de pers al snel tot het 'Broadway-spektakel' gingen
behoren. De jonge dichter Jotie 't Hooft, die zijn ervaringen als
verslaafde in gedichten verwerkte, kreeg na zijn dood algemeen
literaire erkenning. Het feit, dat hij nu onderdeel is geworden
van de literaire traditie maakt hem niet minder een vertegenwoor-
diger van de jongerencultuur.

Jongerencultuur en traditionele cultuur laten zich natuur-
lijk inspireren door dezelfde maatschappij, ieder vanuit de eigen
invalshoek. Dat de grenzen niet altijd duidelijk gemarkeerd zijn,
is hiervan een logisch gevolg.

I.3 VERSCHILLENDE VORMEN VAN JONGERENCULTUUR

Jongerencultuur beperkt zich zoals gezegd niet tot de popmuziek alleen. In feite kan iedere kunstvorm tot de jongerencultuur worden gerekend, als zij op de een of andere manier inspeelt op of aansluit bij de essentiële gevoelens van jongeren. Iedere kunstvorm blijft daarnaast haar eigen karakter en haar eigen invalshoek behouden. Popmuziek is de meest herkenbare vorm van jongerencultuur, al was het alleen maar door de kleding en haar-drachten, die dikwijls door bepaalde stromingen binnen de popmuziek geïnitieerd zijn of daaraan verwant.

In het vervolg zal deze nota zich voornamelijk beperken tot de popmuziek. De geringe bekendheid met de problematiek in deze sector maakt ons insziens deze extra aandacht ook verantwoord.

II HET ONTSTAAN VAN DE POPMUZIEK EN HAAR ROL BINNEN DE JONGERENCULTUUR

Na de Tweede Wereldoorlog groeide er in de westerse wereld een generatie jongeren op in een betrekkelijke welvaart. Over het algemeen hadden zij meer vrije tijd en geld tot hun beschikking dan vorige generaties. Cultureel raakte deze groep echter in een isolement. Het amusement van de vijftiger jaren was afgestemd op de smaak van een breed publiek en kende geen idealen, die specifiek jongeren vermochten aan te spreken. De sterren uit die tijd waren dertigers als Frank Sinatra, Bing Crosby, Rosemary Cloony en Doris Day.

II.1 DE VIJFTIGER JAREN: ROCK & ROLL

In de tweede helft van de jaren vijftig ontstond in de Verenigde Staten de rock & roll, een mengeling van 'zwarte' rythm & blues en 'blanke' country & western. Terwijl de oudere generatie over het algemeen sterk afwijzend reageerde op deze nieuwe muziek, voorzag deze, gezien de enorme respons over de gehele wereld, duidelijk in een behoefte voor jongeren. Rock & roll werd in korte tijd zeer populair. Met de muziek ontwikkelde zich al snel een op jongeren gerichte en door jongeren geïnspireerde cultuur, die in de personen van o.a. Elvis Presley, Marlon Brando en James Dean haar eigen helden had.

De rock & roll was echter geen lang leven beschoren. Wat als een spontane uiting was ontstaan, was al na enkele jaren een commercieel produkt geworden, bedacht, geleid en onder controle gehouden door de officiële amusementsindustrie.

II.2 DE ZESTIGER JAREN

Aan het begin van de zestiger jaren kreeg de jeugdcultuur een nieuwe prikkel, deze keer uit Groot-Brittannië. The Beatles en The Rolling Stones namen hun eerste platen op. De zogenaamde "beat-rage" barstte los met in haar kielzog steeds weer nieuwe rages en trends geïnitieerd door of verwant aan de nieuwe popmuziek. Deze nieuwe muziek vond al snel vertolkers over de gehele wereld. Tegelijk met de beatrage tekende zich het begin af van een internationale jeugdbeweging, die steeds meer gericht politiek activisme en ludiek subcultureel protest zou gaan hanteren om zich te bevrijden van de betutteling van de traditionele maatschappij. De popmuziek zou binnen dit jongerenprotest een belangrijke en actieve rol gaan spelen.

In Nederland is het vooral de Provo-beweging geweest, die aan dit protest vorm en inhoud heeft gegeven. In korte tijd wist Provo met zijn ludiek-agressieve acties de nationale en internationale pers te halen. Het doel van alle acties was het opruimen van taboes op sociaal, sexueel, religieus en intellectueel gebied. Provo deed veel stof opwaaien en luidde met haar acties een ander sociaal klimaat in.

De popmuziek stimuleerde, illustreerde en ondersteunde de ideeën en acties van jongeren.

De protestliederen van Bob Dylan, Donovan en in Nederland Boudewijn de Groot en Armand, de door drugs geïnspireerde muziek van Jefferson Airplane en The Grateful Dead, de agressieve, opruiende straatmuziek van The Rolling Stones en The Doors, zij vormden een wezenlijk onderdeel van het jongerenprotest, zoals zich dat afspeelde in Europa en Amerika, en zijn nu de muzikale geschiedenis geworden van die periode.

II.3 DE ZEVENTIGER EN TACHTIGER JAREN

Het hoogtepunt van de zestiger jaren was het Woodstock Festival, waar de muziek en de idealen van een generatie bij elkaar werden gebracht in drie dagen van 'Peace and Music'. Het festival bleek tevens het eind van een periode. De jongerenbeweging splitste zich op. De gepropageerde alternatieven waren geaccepteerd of werden overwogen.

De voorvechters van 'de nieuwe maatschappij' zaten als deskundigen in allerlei commissies of hadden zich anderszins gevestigd. De denkwijzen, die aan de alternatieve ideeën ten grondslag hadden gelegen, waren verdwenen, hetgeen uiteindelijk ten koste ging van de alternatieven.

In de popmuziek deden zich identieke ontwikkelingen voor. Grote namen speelden in steeds grotere zalen steeds ouder en bekender repertoire. De gevestigde genres werden door de commerciële platenindustrie geëxploiteerd, experimenten werden geïsoleerd en kregen maar zelden een kans. De muziek raakte van de jongeren vervreemd, zoals de jongeren van hun idealen waren vervreemd.

In de zeventiger jaren zien we bovendien de opkomst van de discotheek, die de levende muziek voor een groot gedeelte verdrong. Behalve jongeren vermaakten ook volwassenen zich hier uitstekend. Het verschil tussen jeugdcultuur en volwassenencultuur vervaagde steeds meer. De subculturele symbolen, zoals haardracht en kleding, werden steeds meer door volwassenen geaccepteerd en overgenomen. Behalve jongeren droegen ook volwassenen nu lang haar en een spijkerbroek en gezamenlijk luisterde men naar Radio Veronica en Hilversum III. Verworvenheden werden geconsolideerd, nieuwe ontwikkelingen deden zich nauwelijks nog voor.

Tot rond 1977 in Groot-Brittannië de punkbeweging voor nieuwe impulsen zorgde. Punk kwam voort uit de snel groeiende groep jongeren zonder werk, die hun verveling en ontevredenheid door middel van muziek probeerden te vertolken en af te reageren. De snelle, harde muziek en het extravagante uiterlijk van de punks schokte de maatschappij even, maar de beweging werd al snel door de commercie ingepakt en opgevolgd door de muzikalere en toeganklichere 'new wave'.

De punkbeweging heeft echter wel het een en ander losgemaakt. Er is een ware hausse van groepen ontstaan, muzikaal dikwijls niet zo bekwaam, maar over het algemeen bijzonder gemotiveerd. In iedere stad en dorp wordt weer levende muziek ten gehore gebracht voor een publiek, dat de ontwikkelingen met belangstelling volgt. Heel wat groepen houden zich behalve met muziek ook bezig met acties tegen woningnood, jeugdwerkloosheid e.d. en daarmee lijkt de popmuziek weer terug te zijn, waar ze hoort, onder de jongeren.

III DE NEDERLANDSE SITUATIE

Groot-Brittannië en de Verenigde Staten kunnen gelden als de bakermat van de popcultuur. Uit deze twee landen zijn ook telkens de nieuwe impulsen gekomen voor de verdere ontwikkeling van de popmuziek. De Nederlandse popmuzikanten hebben, in het verleden althans, altijd achter deze ontwikkelingen aangelopen. Dit is niet zo verwonderlijk, als men bedenkt, dat de gemiddelde Nederlandse popmuzikant minder dan zijn collega's in Groot-Brittannië en de Verenigde Staten vertrouwd is met de muzikale traditie, waaruit de popmuziek ontstaan is. Country & western en rythm & blues zijn immers niet typisch Nederlandse muziekstijlen. Hoewel - waarschijnlijk door dit gebrek aan vernieuwingsdrang - slechts een hanjevol Nederlandse groepen ook in het buitenland succes hebben gehad, bestaan er toch in Nederland enkele duizenden popgroepen en wordt er - steeds meer - kwalitatief goede popmuziek gemaakt.

III.1 VERSCHILLENDE CATEGORIEËN POPGROEPEN

De popmuziek is grofweg te verdelen in vier categorieën. Onder de eerste categorie valt de popmuziek, zoals die door de commercie wordt geëxploiteerd. Deze muziek is bedoeld voor een zeer breed publiek van acht tot tachtig jaar. Het is ook de muziek die uitgezonden wordt door de verschillende zendgemachtigden.

De tweede categorie omvat de muziek van in artistiek opzicht relatief onafhankelijke muzikanten, die door hun bekendheid zelf het uiteindelijke produkt kunnen bepalen, maar gebruik maken van de distributie en publiciteit van de commerciële platenmaatschappijen om hun produkten te verkopen.

Tot de derde categorie rekenen we de amateurgroepen. Zij bespelen geen eigen repertoire, maar covers, bekende nummers van anderen. Zonder ambitie en pretentie zijn zij met muziek bezig. Zij spelen vooral op schoolfeesten, bruiloften en partijen.

De vierde categorie, die we de sub-top zullen noemen, vormt de grootste en interessantste groep. De musici uit deze categorie schrijven en componeren zelf hun muziek. Met behulp van alles, wat er op het gebied van de popmuziek is gepresteerd, proberen deze popgroepen al experimenterend een eigen stijl te vinden. De publiciteit en de optredens worden zoveel mogelijk door hen zelf geregeld. Van deze groepen is op lange termijn het meest te verwachten, omdat zij de muziek maken, die zij zelf in artistiek opzicht het interessantst vinden, zonder zich daarbij te laten leiden door commerciële overwegingen. Deze groepen zijn ook zeer goed te programmeren in de jongerencentra, omdat zij als trendmaker respectievelijk trendvolger dicht bij de belevingswereld staan van de bezoekers van deze instellingen.

De popmuzikanten uit deze laatste categorie kunnen over het algemeen niet van hun muziek leven. Het zou echter niet juist zijn hen als amateurs te betitelen. De Belastingdienst beschouwt iedere popgroep, ongeacht instelling en ambitie, als een professioneel gezelschap, dat derhalve belastingen moet betalen over de verdiensten. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld toneelgezelschappen uit de amateuristische sektor.

knelpunten

Van de popmuzikanten wordt dus een professionele instelling verwacht, omdat zij in een professionele situatie moeten werken. Ten onrechte: meer dan één popgroep is al uit elkaar gevallen door problemen, die veroorzaakt werden door een gebrek aan boekhoudkundige en fiscale kennis. Waar de term 'amateur' niet van toepassing is en de meeste popmuzikanten uit de sub-top niet zonder meer als beroeps aangemerkt kunnen worden, lijkt de term semi-professioneel nog het meest geschikt.

Het is deze laatste groep, die de steun en de aandacht van de overheid verdient, omdat zij al experimenterend de meest interessante bijdrage aan de popcultuur levert. Het is derhalve ook deze groep, die in de verdere nota met name ter sprake komt.

III.2 PROBLEMEN, WAAR POPGROEPEN MEE KAMPEN

Popgroepen uit de zogenaamde sub-top hebben het behalve om fiscale redenen ook moeilijk, omdat zij, niet gesteund door de commerciële platenindustrie, het meeste nadeel ondervinden van de verre van ideale situatie voor popgroepen in Nederland: door het kleine afzetgebied en de grote concurrentie is het erg moeilijk aan optredens te komen, terwijl door het grote aantal groepen de gages bovendien relatief laag blijven.

Optredens van popgroepen vinden vooral plaats in de vele van overheidswege gesubsidieerde sociaal-culturele instellingen, die ons land kent. Voor deze instellingen, waaronder verstaan moeten worden alle (open) jongerencentra en club- en buurthuizen, is het echter een steeds hachelijker zaak geworden om popconcerten te organiseren.

In de eerste plaats worden de instellingen, die een groep voor een optreden contracteren, door de Belastingdienst beschouwd als werkgevers, die derhalve verplicht zijn sociale premies, loonbelasting e.d. (tezamen ongeveer 65% van de gage) af te dragen aan de fiscus. Wanneer een groep dus f 1.000,- vraagt voor een optreden, moet het centrum, dat de groep contracteert dus f 1.650,- betalen. (Een gage van f 1.000,- is overigens niet extreem hoog, omdat na aftrek van vervoerskosten, de huurprijs van lichtshow, PA, etc. slechts enkele honderden guldens overblijven). Voor de meeste sociaal-culturele instellingen betekent een dergelijk bedrag al bij voorbaat een verliespost. Meestal beschikken zij immers over een zaal die een capaciteit van + 200 mensen niet te boven gaat. Bovendien zijn de bezoekers niet in staat hoge entreprijzen te betalen, zodat de concerten zelden kostendekkend zijn.

Aangezien de popmuziek voor deze centra slechts een onderdeel is van een ruimer aanbod van sociaal-culturele activiteiten, is het budget voor popconcerten al beperkt. De huidige bezuinigingen in de welzijnssector hebben derhalve indirect ook hun effect op de mogelijkheden voor de popmuziek.

Het gevolg hiervan is, dat steeds meer groepen met minder optredens voor lagere gages genoeg moeten nemen. In een tijd, waarin zich een stijgend aanbod van popgroepen voordoet, die allemaal als het ware staan te schreeuwen om podia, en een steeds groter wordend publiek het wel en wee van de Nederlandse popmuziek met stijgende belangstelling volgt, is dit een ontwikkeling, die funest kan zijn voor de Nederlandse popmuziek.

Van het particulier initiatief valt immers niet veel te verwachten, aangezien dit niet geneigd is grote financiële risico's te nemen en liever gebruik maakt van mechanische muziek in de vorm van discoavonden. Deze vormen al jaren een grote concurrentie voor de levende popmuziek.

Hier ligt een duidelijke taak voor de overheid. Immers voor popgroepen zijn optredens onontbeerlijk.

Het beoefenen van popmuziek brengt in verhouding hoge kosten met zich mee. De prijzen en formaten van de benodigde installaties zijn hoog, zodat een popgroep al vlug f 30.000,- moet investeren, alvorens te kunnen optreden. Iedere popgroep heeft daarnaast aanzienlijke onkosten, zoals het vervoer van de band en het instrumentarium, de huur van een repetitieruimte, de verzekering van de installatie, publiciteitskosten en de huur van een PA- en lichtinstallatie. Al deze onkosten moeten betaald worden uit de opbrengst van optredens.

Naast een financiële bestaat er ook een artistieke noodzaak om op te treden. Iedere popgroep begint als een soort van collectief, waarbinnen gezamenlijk gecomponeerd en gerepeteerd wordt. Popmuziek is echter een muzieksoort, die met publiek het best tot zijn recht komt, waardoor ook voor muzikanten optredens onontbeerlijk zijn. Een groep, die alleen repeteert, zal zich niet verder ontwikkelen. Het tijdens repetities bedachte repertoire moet aan de smaak en reacties van het publiek getoetst worden. In wisselwerking met het publiek zal de muziek zich het best profileren en verder ontwikkelen.

Het grote aanbod en de relatief geringe vraag leiden er toe, dat veel popgroepen al snel in een vicieuze cirkel geraken en uit elkaar vallen.

Om enige bekendheid te krijgen en zich als groep enigszins te onderscheiden is het van belang, dat er een plaat gemaakt wordt. Immers de bekendheid, die een groep door middel van een plaat krijgt, leidt in veel gevallen tot meer optredens. Hiertoe wendt men zich tot de commerciële platenmaatschappijen, die zich sinds het ontstaan van de popmuziek als belangrijkste financier van het genre hebben opgeworpen. Aan contacten met de platenindustrie zijn echter grote nadelen verbonden. Als commerciële ondernemingen zijn zij in de eerste plaats bezig met de verkoopbaarheid van de muziek en niet met de kwaliteit. Door hun jarenlange ervaring en de eigen publiciteits- en distributiekanaalen bezitten zij een grote macht. Als een beginnende groep een plaat wil maken, wordt deze snel gedwongen concessies te doen, die in artistiek opzicht de muziek geweld kunnen aandoen.

III.3 NIEUWE INITIATIEVEN EN ALTERNATIEVEN

Over de hierboven beschreven problematiek bestond al een aantal jaren grote onvrede, maar pas met het ontstaan van de punkbeweging, die vrijheid van doen en laten en een afkeer van traditionele en commerciële waarden hoog in het vaandel voerde, zijn er initiatieven ontplooid om aan de slechte situatie van de subtop iets te doen. Al deze activiteiten zijn tot nu toe voortgekomen uit de kring van de betrokkenen zelf, popmuzikanten en popliefhebbers.

In 1975 werd de Stichting Popmuziek Nederland opgericht door ex-leden van de popgroep CCC Inc. Doel van de Stichting is meer mogelijkheden te scheppen voor de niet-commerciële popmuziek en haar beoefenaars. Sinds 1977 krijgt de SPN van het Ministerie van CRM jaarlijks f. 100.000,- voor haar activiteiten. Deze subsidie is onlangs verdubbeld. Daarnaast ontvangt de Stichting sinds 1980 een huisvestingssubsidie van de Gemeente Amsterdam, zodat een gebouw aan de Wibautstraat kon worden gehuurd, waarin de kantoren en een opnamestudio zijn gevestigd.

Daarnaast doet zich de tendens voor, dat groepen in een regio of stad zich organiseren in zogenaamde popcollectieven. Deze zetten zich in voor het verbeteren van de belangen van groepen uit de stad of regio, met name op het gebied van oefenruimtes en podia. Er zijn thans zo'n dertig popcollectieven in Nederland actief. In Utrecht bestaat de Vereniging U-Pop. De Stichting Popmuziek Nederland fungeert als centraal punt voor de landelijke publiciteit en het landelijk overleg van de collectieven.

De Stichting Popmuziek heeft in een vroeg stadium de problemen, waarin de popgroepen zich in ons land bevinden gesignaleerd en activiteiten ontplooid om hier iets aan te doen. In het verleden heeft de Stichting o.m. contacten gelegd met muziekscholen en jongerencentra, waarmee gezamenlijk jamsessies zijn georganiseerd. Uit de contacten met de jongerencentra zijn ook de zogenaamde tapesdays en D-days voortgekomen, avonden, waarop nieuwe Nederlandse groepen zich kunnen presenteren in het land. Regelmatig worden bij dergelijke gelegenheden popgroepen door de mobiele studio van de Stichting opgenomen, zodat de groepen aan de presentatieavond tevens een goede demo (= demonstratieband) overhouden.

In 1979 heeft de Stichting Popmuziek Nederland een verzamelplaat uitgebracht van nederlandstalige groepen, waarvan er ongeveer 9.000 verkocht werden. Dit project bewees, dat het in eigen beheer opnemen en uitbrengen van platen zeer goed mogelijk is. Het voorbeeld van de SPN is sindsdien door talrijke popcollectieven nagevolgd, die verzamelplaten uitbrachten van groepen uit eigen regio of stad.

Ook groepen zijn platen gaan uitbrengen in eigen beheer. De meeste Nederlandse groepen verkopen tussen de 1.000 en 6.000 platen. Voor de grote platenmaatschappijen is een dergelijke oplage niet interessant. Doordat een opname in eigen beheer aanzienlijk minder kost is het met verkoopaantallen van 2.000 en 3.000 exemplaren al mogelijk uit de kosten te komen, terwijl de artistieke integriteit behouden blijft. Zoals iedere kunstenaar, hebben ook de meeste popmuzikanten de behoefte om hun produkt aan een groter publiek kenbaar te maken. In navolging van initiatieven in Groot-Brittannië, waar het uitbrengen van platen in eigen beheer een ware rage is geweest - het fenomeen is daar inmiddels ook in commercieel opzicht aantrekkelijk gebleken, zodat nauwelijks nog gesproken kan worden van een alternatief of onafhankelijk platencircuit -, en in navolging van de SPN hebben ook in Nederland verschillende groepen platen gemaakt en uitgebracht in eigen beheer. De Utrechtse groep Braak is hier een succesvol voorbeeld van.

Sinds enkele jaren bestaan er bovendien verschillende alternatieven, onafhankelijke platenmaatschappijen.

In tegenstelling tot de commerciële platenindustrie is voor hen niet de verkoop van grote aantallen in eerste instantie interessant of zelfs noodzakelijk. Het gaat hen om de muziek zelf, die zij zonder dure publiciteit en eigen distributiekkanalen aan de man proberen te brengen. Torso, Plurex, Duizend Idiolen Records en het Utrechtse Rock Against, een Stichting, die zonder winst-oogmerk platen van Utrechtse groepen uitbrengt, vormen hier voorbeelden van.

IV POPMUZIEK IN DE STAD UTRECHT

Begin 1980 werd door U-Pop, de vereniging van, voor en door popmuzikanten in Utrecht, een enquête gehouden teneinde enig inzicht te krijgen in de situatie van de popgroepen en popmuzikanten in de gemeente Utrecht. Uit deze enquête bleek, dat Utrecht ongeveer 80 popgroepen telde van gemiddeld vier tot vijf personen. De gemiddelde leeftijd was 21 jaar met pieken in de leeftijdscategorieën tussen de 17 en 19 jaar en de 23 en 25 jaar. Slechts 4% van de ondervraagden noemde zich beroeps. Twee derde van de groepen speelde alleen eigen werk.

Uit de enquête bleek ook, dat de situatie voor de meeste popgroepen verre van rooskleurig was. Ongeveer 30% van de groepen beschikte niet over een eigen oefenruimte. De groepen, die wel over een eigen oefenruimte beschikten, waren in veel gevallen ontevreden. Vochtigheid, ruimtegebrek, hoge huurprijs, geluids-overlast en de beschikbaarheid van de ruimte gaven de meeste redenen tot klagen. Lang niet alle groepen beschikten over een eigen installatie, dikwijls moest die gehuurd worden. Slechts 15% van de groepen kon beschikken over eigen vervoer. Tegenover deze onkosten stonden over het algemeen slechts geringe inkomsten. Begin 1980 kreeg slechts 5% van de groepen meer dan f 1.000,- per optreden. Slechts 25% verkreeg tussen de f 500,- en f 1.000,- per optreden en maar liefst 70% van de ondervraagde groepen verkreeg minder dan f 500,- per optreden. Van deze bedragen moesten de onkosten van vervoer, de huur van de installatie, de publiciteit en dergelijke betaald worden. Voor nieuwe investeringen bleef bijna geen geld over.

Hoewel deze enquête inmiddels al anderhalf jaar oud is en dus zeker niet meer actueel, leek het verstandig hier nog even aan te refereren. De situatie is er inmiddels niet beter op geworden. Het aantal popgroepen zal naar alle waarschijnlijkheid alleen maar zijn toegenomen. Het beeld, dat uit de enquête naar voren komt, is overigens niet specifiek voor Utrecht. Ook in andere steden bestaat een groot aantal popgroepen met ongeveer dezelfde moeilijkheden.

Het grote probleem in Utrecht is het schrijnende gebrek aan podia. In tegenstelling tot andere (grote) steden beschikt Utrecht niet over een zaal voor 750 tot 1.000 personen, waar met grote regelmaat popconcerten worden geprogrammeerd van groepen uit de eigen stad of streek, bekende groepen uit de Nederlandse sub-top en aankomende groepen uit het buitenland.

Op het moment zijn er in Utrecht twee grote zalen, waar regelmatig levende popmuziek te beluisteren valt. Het Muziekcentrum Vredenburg organiseert ongeveer twee maal per maand een concert, meestal met een dure, gevestigde groep uit het buitenland. De entreprijzen zijn tamelijk hoog (om en nabij de f 25,-), hetgeen veel jongeren waarschijnlijk van een regelmatig bezoek zal afhouden. Behalve het Muziekcentrum Vredenburg organiseert ook RASA, onderdeel van de Stichting Vrije Sentra, popconcerten, maar slechts met die groepen, die binnen het politiek georiënteerde programmabeleid van RASA passen.

Wel biedt RASA daarnaast vier maal per jaar aan U-Pop de gelegenheid geheel zelfstandig concerten te organiseren in het centrum. In het verleden zijn deze avonden erg succesvol geweest, getuige ook de grote belangstelling van het publiek.

Verder worden er nog door diverse centra en gelegenheden in Utrecht al of niet regelmatig popconcerten georganiseerd. Veritas, Unitas en SSR zijn ieder jaar wel goed voor een aantal popconcerten. Vanwege de slechte geluidsisolatie hebben zij echter maar een beperkt aantal vergunningen. Ook HE 33, Het Labyrinth, Café De Vooghel, de SWSU (in de Tuinbalzaal van het NV-Huis) en diverse werfkelders aan de Oude Gracht programmeren met enige regelmaat levende popmuziek. In het verleden heeft ook Tejater Kikker maandelijks sessies en concerten georganiseerd met groepen uit Utrecht en daarbuiten. Deze concerten waren altijd erg succesvol en trokken veel publiek, maar door de kleine ruimte en het beperkte budget, waarover Tejater Kikker kon beschikken, heeft hier nooit die stimulans van uit kunnen gaan, die de Utrechtse popmuziek zo nodig heeft. De reeks popconcerten van Tejater Kiker zal naar alle waarschijnlijkheid vanaf eind januari 1982 in de nieuwe behuizing voortgezet worden.

Hoewel deze kleinschalige activiteiten erg veel succes hebben, bieden zij nauwelijks een basis voor de verdere ontwikkeling van de Utrechtse popcultuur. Popconcerten organiseren is erg duur en wordt in een tijd van bezuinigingen een steeds hachelijker zaak. De kans, dat sommige podia in de toekomst nog af zullen vallen is daarom niet denkbeeldig. De Gemeente Utrecht verloor in de afgelopen anderhalf jaar om organisatorische en financiële redenen al verschillende podia, zoals het Collectief Café De Baas, de ACU en Café Eigenwijs.

Op het moment wordt het gezicht van de Utrechtse popcultuur bepaald door de activiteiten van deze kleine en middelgrote centra. Door het ontbreken van een popcentrum met een grote zaal krijgen deze activiteiten een betekenis, die in geen verhouding staat tot hun werkelijke belang. Na de realisering van een multifunctioneel centrum voor de culturele activiteiten van jongeren, dat zorg dient te dragen voor continuïteit in de programmering van concerten van Utrechtse groepen, bekendere groepen uit de Nederlandse sub-top en aankomende groepen uit het buitenland, zullen voornoemde centra met hun kleinschalige activiteiten hun eigenlijke marginale rol kunnen gaan vervullen. Met name voor beginnende groepen van binnen en buiten Utrecht is het erg belangrijk op kleine podia live-ervaring op te doen. Het is dan ook een taak van de overheid de activiteiten van de kleinere centra te stimuleren en zoveel mogelijk te ondersteunen, ook na de verwezenlijking van een Utrechts popcentrum.

Een ander wezenlijk probleem, waarmee overigens de meeste grote en middelgrote steden kampen, is het gebrek aan repetitieruimten. De vele vanaf 1977 opgerichte popgroepen raken in grote problemen door het gebrek aan oefenruimtes. Een oplossing kan gevonden worden door enkele oefenruimtes te creëren in het te verwezenlijken multifunctioneel centrum. Daarnaast moet geprobeerd worden bestaande centra, met name degene, die enige affiniteit met de popmuziek hebben, in te schakelen.

Hierbij kan gebruik gemaakt worden van de rapporten 'Inventarisatie ruimtebehoefte en accommodaties t.b.v. de amateuristische kunstbeoefening' en 'Vraag en aanbod van zaalaccommodaties t.b.v. de amateuristische kunstbeoefening en culturele jongerenactiviteiten', respectievelijk verschenen eind 1980 en juni 1981.

V TIVOLI TIJDELIJK

De grote belangstelling, die er momenteel binnen de gemeente Utrecht bestaat voor het fenomeen jongerencultuur is voor een aanzienlijk gedeelte ook te danken aan Tivoli Tijdelijk, dat zich vanaf eind 1978 nadrukkelijk heeft gemanifesteerd. Een overzicht van de geschiedenis van het Comité alsmede de vaststelling van de huidige standpunten van Tivoli Tijdelijk mag daarom niet ontbreken in deze nota.

Het Comité Tivoli Tijdelijk werd eind 1978 opgericht uit onvrede met het bestaande culturele beleid in de gemeente Utrecht. Binnen de bestaande voorzieningen in de gemeente was nauwelijks ruimte voor uitingen van avantgardistische en amateuristische cultuur, aldus het Comité. Men eiste daarvoor een multifunctioneel centrum, dat plaats kon bieden aan uiteenlopende projecten, avantgardistische en meer traditionele, al of niet op amateuristische grondslag. Men dacht daarbij aan activiteiten van en voor jongeren, zoals die bijvoorbeeld plaats vonden (en vinden) in Paradiso en De Melkweg in Amsterdam, maar ook aan multimedia manifestaties en activiteiten van carnavalsverenigingen, redrijkerskamers, amateurtoneel, amateuropera en -operette. Het centrum zou geen elitetempel mogen worden door te eng geformuleerde doelstellingen. Het zou er voor de mensen moeten zijn, niet de mensen voor het centrum, aldus het toenmalige Comité Tivoli Tijdelijk.

Tivoli Tijdelijk profileerde zich duidelijk als een groep, die de belangen behartigde van een potentieel publiek, dat binnen de bestaande voorzieningen niet aan zijn trekken kwam. Aanvankelijk richtte men zich op het oude Tivoli gebouw, maar na de brand koos men voor een nieuw te bouwen centrum, waarvoor men in de nota 'Wij luiden de noodklok...' een visionaire blauwdruk ontvouwde. Het gebouw moest functioneel zijn en ruim en flexibel van inrichting. Behalve een demostudio en repetitieruimtes zou het centrum een hal met fontein, een café-restaurant, workshopruimtes, een grote en een kleine zaal en kantoorruimte moeten bevatten, het een en ander uitgerust met een doka, een drukkerij, etc.

In november 1980 verscheen een nieuwe karakterschets van een te bouwen multifunctioneel centrum, waarin enige bouwkundige randvoorwaarden werden besproken. Bij de indeling van het gebouw stond de 'pleingedachte' centraal. Vanuit één centrale ruimte moesten alle andere ruimtes bereikbaar zijn. De achterliggende gedachte hiervan was, dat het centrum verschillende activiteiten moest kunnen herbergen. Ook moest het mogelijk zijn grote manifestaties over verschillende ruimtes te spreiden.

In de programmering kwam de nadruk meer te liggen op activiteiten in de sfeer van de jongerencultuur, hoewel men daarnaast ook wilde experimenteren met multimedia manifestaties. De carnavalsverenigingen en amateuropera en -operette waren als potentiële gebruikers afgevallen.

Recentelijk heeft Tivoli Tijdelijk een pamflet gepubliceerd waarin de standpunten van dit moment zijn vastgelegd. Het idee van een multifunctioneel centrum lijkt enigszins verlaten. Men concentreert zich nu vooral op het NV-Huis vanwege de gunstige ligging en het uiterlijk van de zaal. Ook vindt men het zinvol een zaal, die 13 jaar leeg heeft gestaan weer een functie te geven. Tivoli Tijdelijk wil zich sterk maken voor de jongerencultuur binnen de programmering ruimte bieden aan popconcerten, films, acties, theater, experimentele muziek en - in beperkte mate - jazz. Verder kan alles aan bod komen, wat met jongerencultuur te maken heeft.

Tivoli Tijdelijk wil zoveel mogelijk jongeren trachten te betrekken bij het centrum om zo te komen tot een echt open jongerencentrum, waarin zonder beroepskrachten de jongeren zelf de programmering bepalen en het centrum aldus gestalte geven. Eventuele subsidies wil men alleen dan accepteren, indien zij gegeven worden zonder voorwaarden, die de programmering en inrichting wezenlijk beïnvloeden. Aldus Tivoli Tijdelijk.

VI ANDERE VORMEN VAN JONGERENCULTUUR IN DE STAD UTRECHT

In feite kan iedere kunstuiting tot de jongerencultuur worden gerekend, als zij op een of andere manier aansluit bij of inspeelt op de essentiële gevoelens van jongeren. Dus ook op het gebied van film, dans, toneel, mime, dichtkunst, beeldende kunst, jazz en geïmproviseerde muziek, etcetera zijn vormen van jongerencultuur aan te wijzen. Bijna al deze kunstvormen kampen wel met problemen betreffende financieën, uitvoeringsruimten en oefenruimten, of ze nu wel of niet onder het begrip jongerencultuur vallen. Hieronder worden enkele kunstvormen behandeld, die speciale aandacht verdienen.

VI.1 JAZZ EN GEÏMPROVISEERDE MUZIEK IN DE STAD UTRECHT

Strikt genomen valt de jazz en geïmproviseerde muziek niet onder de jongerencultuur. De jazz heeft een eigen, lange traditie en ook een eigen publieksgroep, die zich niet tot de jongeren beperkt. De problemen in deze sector zijn echter alleszins te vergelijken met die van de popmuziek. Bovendien zijn er ondanks het eigen karakter van de jazz genoeg raakvlakken, muzikaal en wat betreft de publieksgroep, die de behandeling in deze nota aanvaardbaar maken.

In tegenstelling tot de popmuziek is de jazz en geïmproviseerde muziek al een tiental jaren door de overheid erkend als een eigentijdse, waardevolle cultuurvorm. Er bestaat een landelijke subsidieregeling en ook door de verschillende lagere overheden wordt de jazz en geïmproviseerde muziek financieel ondersteund. Het probleem, in deze sector is dan ook vooral het tekort aan podia en oefenruimtes.

Op het moment is in Utrecht op verschillende plaatsen jazz en geïmproviseerde muziek te zien en te horen. Het Muziekcentrum Vredenburg organiseert met grote regelmaat concerten van dure, bekende groepen uit het buitenland. Nederlandse en met name Utrechtse groepen zijn slechts zelden in het Muziekcentrum te horen. Daarnaast programmeert Theater 't Hoogt vooral de meer extreme avantgarde muziek. Ook hier vormen Utrechtse groepen een uitzondering in het programma. Op het moment komen groepen uit Utrecht alleen aan bod binnen de programmering van de Stichting Jazz Utrecht (SJU).

Voor optredens is de SJU momenteel geheel afhankelijk van de bereidwilligheid van verschillende jongerencentra en horecagelegenheden. Vanaf 1980 werden door de SJU concerten georganiseerd in de Pizzeria La Fontana, het jongerencentrum SSR en het Werftheater. Het Werftheater viel al snel af vanwege de slechte akoustiek en de geringe publieke belangstelling. Recentelijk is er ook een einde gekomen aan de reeks concerten in La Fontana. In de toekomst zullen deze voortaan in de Vrije Vloer plaatsvinden. Het jongerencentrum SSR, dat wegens geluidsoverlast een beperkte muziekvergunning heeft, kan slechts af en toe onderdak bieden aan de SJU.

De workshops, die de SJU beschouwt als onontbeerlijk voor de verdere ontwikkeling van de jazz en geïmproviseerde muziek in Utrecht, worden georganiseerd in samenwerking met het Cantoraat van de Rijksuniversiteit. Dat deze workshops succes hebben, blijkt uit het ontstaan van het Workshop Orkest, dat al enige malen met succes heeft opgetreden in en buiten Utrecht. Verder werden in het verleden in samenwerking met Tejater Kikker maandelijks sessies georganiseerd. Naar alle waarschijnlijkheid zullen die in de nieuwe behuizing van Kikker weer hervat worden.

Ook voor de SJU is het ontbreken van een eigen ruimte erg nadelig. Niet alleen brengt de spreiding van de activiteiten over verschillende podia een inefficiënte manier van werken met zich mee, ook de omstandigheden, waaronder gewerkt moet worden, komen de kwaliteit van de concerten niet ten goede. Daarbij komt nog, dat de doelstellingen door de afhankelijkheid van gastvrijheid van derden niet onaangetast blijven. In het jaarverslag 1980 van de SJU wordt hier uitgebreid op ingegaan.

Door in het nog te verwezenlijken multifunctioneel centrum een ruimte beschikbaar te stellen aan de SJU zou dit probleem tot tevredenheid opgelost kunnen worden. Hoewel de popmuziek en de jazz en geïmproviseerde muziek twee totaal verschillende muzieksoorten zijn, zijn er genoeg voorbeelden van wederzijdse beïnvloeding aan te wijzen, zodat het samengaan van beide muziekvormen in een centrum in principe mogelijk moet zijn.

De problematiek rond de oefenruimtes is vergelijkbaar met de situatie in de popsector. De in hoofdstuk IV aangedragen suggesties zouden ook voor de jazz en geïmproviseerde muziek uitkomst kunnen bieden. Overigens verdient de jazz en geïmproviseerde muziek meer aandacht dan binnen het kader van deze nota mogelijk is. Een aparte nota, geheel gewijd aan deze sector, zou hier recht aan kunnen doen.

VI.2 JONGERENTHEATER IN DE STAD UTRECHT

Vanuit de strijdcultuur van de zeventiger jaren, is er een vorm van jongerentheater ontstaan dat zich bezig houdt met de problemen en belevingswereld van jongeren. Onderwerpen, die in de verschillende produkties worden aangesneden zijn o.a. de problemen van schoolverlaters, homosexualiteit, fascisme, drugs, feminisme, woningnood, kernenergie, emancipatie en sociale tegenstellingen. In Utrecht zijn momenteel verschillende theatergroepen actief, die als jongerencultuur kunnen worden aangemerkt, namelijk de Theaterwerkplaats, Theatergroep Piek en de Stichting Dansverband.

De Theaterwerkplaats doet gericht onderzoek naar de problemen van jongeren tussen de 13 en 20 jaar en stemt de projecten op hen af. In samenwerking met popgroep Signaal werd in het seizoen 1980/81 met veel succes het stuk 'De mooiste tijd van je leven' gebracht. Op het moment zijn er twee produkties in voorbereiding, een toneelproduktie voor de oudere jeugd en een muzikaal programma.

Theatergroep Piek is in 1977 begonnen als een studenten-theatergroep. Het studentikose karakter is inmiddels verdwenen.

Theatergroep Piek wil zich verdiepen in thema's en onderwerpen, die maatschappelijk en menselijk gezien als belangrijk worden ervaren. De resultaten van dit onderzoek wil men door middel van drama aan leeftijdsgenoten doorgeven om hen zoveel mogelijk tot kritische beschouwing aan te zetten. Op het moment wordt een dubbelproject gespeeld, dat naast een toneelstuk van de jonge Utrechtse schrijver Haye van der Heiden ook het stuk 'Katzelmacher' van R.W.Fassbinder omvat. Theatergroep Piek heeft tweemaal per week de gelegenheid om in Café de Bastaard te spelen. Dat is dan gesloten voor de gewone cafébezoeker.

Speciale aandacht verdient in dit kader de Stichting Danscentrum Utrecht. Al enkele jaren kampt de Stichting met gebrek aan geld en een eigen ruimte. De moderne dans heeft zich elders kunnen ontwikkelen tot een eigentijdse uiting, die ook van de kant van de jongeren veel belangstelling trekt. Door het gebrek aan een voorziening voor dit medium in Utrecht hebben jongeren hier nog onvoldoende gelegenheid zich op het terrein van de moderne dans te ontwikkelen.

Momenteel worden de mogelijkheden van de moderne dans binnen het kader van de jongerencultuur onderzocht door de Stichting Dansverband Utrecht. Zij wil theater maken voor jongeren met behulp van moderne danstechnieken in combinatie met toneel en popmuziek. De problemen en de belevingswereld van jongeren staan in het programma centraal. Op het moment is het stuk 'meesterwerk' in voorbereiding, dat 3 februari '82 in première zal gaan.

Utrecht heeft verschillende zalen, waar binnen de programmering veel aandacht wordt besteed aan jongerentheater: De Blauwe Zaal, Tejater Kikker, RASA, 't Hoogt en sinds kort ook Café de Bastaard. De drie groepen uit Utrecht, die hierboven genoemd zijn, worden hier geprogrammeerd en daarnaast valt hier ook het jongerentheater van buiten Utrecht te zien. Repetitiemogelijkheden zijn er in de Blauwe Zaal (twee maal per week) en in de nieuwe behuizing van Tejater Kikker (eenmaal per week, afhankelijk van de programmering en het cursussenaanbod).

Uit het bovenstaande kan men concluderen, dat het jongerentheater in Utrecht op het moment voldoende mogelijkheden heeft om op te treden. De vraag naar repetitieruimtes overtreft echter momenteel vele malen het aanbod. Aangezien theateractiviteiten speciale eisen stellen ten aanzien van repetitieruimtes dienen hiervoor aparte oplossingen te worden gevonden.

VII BELEIDSVOORNEMENS: UITGANGSPUNTEN EN DOELSTELLINGEN

Ook jongeren hebben de behoefte eigen standpunten te bepalen op sociaal, cultureel en politiek gebied. De manier, waarop jongeren aan deze eigen identiteit artistiek vorm proberen te geven, kunnen we jongerencultuur noemen. In feite kan iedere kunstvorm tot de jongerencultuur worden gerekend, als zij aansluit bij of inspeelt op de essentiële gevoelens en interesses van jongeren.. Zeker in een tijd, waarin veel jongeren te maken hebben met werkloosheid en woningnood kan jongerencultuur een belangrijke rol spelen voor wat betreft emancipatie, recreatie en vorming. Met het oog hierop laat de prioriteitsstelling van de jongerencultuur zich alleszins rechtvaardigen.

Binnen de jongerencultuur neemt de popmuziek een belangrijke plaats in. Het grote aantal popgroepen en popcollectieven, alsmede de grote publieke belangstelling, vormen hiervoor een duidelijk bewijs. Op het moment zijn er in de gemeente Utrecht ongeveer 90 popgroepen, waarvan een groot gedeelte is aangesloten bij U-Pop, het Utrechtse popcollectief. Popmuziek is een essentiële cultuuruiting van en voor jongeren en dient derhalve als een belangrijke, eigentijdse cultuurvorm erkend te worden. In vergelijking met andere kunstvormen heeft de popmuziek een duidelijke achterstand opgelopen. Binnen een beleid, dat gericht is op de instandhouding en ontwikkeling van de jongerencultuur in de gemeente Utrecht, dient de popmuziek derhalve een duidelijke prioriteit te krijgen.

De meeste groepen in Utrecht, die zich bezig houden met popmuziek of andere vormen van jongerencultuur, moeten op het moment functioneren onder omstandigheden, die verre van ideaal zijn. Vooral in het oogspringend is het grote tekort aan podia en repetitieruimtes. Hiervoor moeten op een zo kort mogelijke termijn oplossingen worden gevonden. In concreto stellen wij het volgende voor.

1. Betreffende de accommodatienood

In Utrecht bestaat al geruime tijd behoefte aan een accommodatie met een grote zaal voor ongeveer 1.000 personen en een kleine zaal voor ongeveer 300 personen, met name voor activiteiten op het gebied van de popmuziek en jazz en geïmproviseerde muziek. Deze behoefte is erkend door de instelling van een ambtelijke projectorganisatie, die in overleg met de toekomstige gebruikers een dergelijke accommodatie probeert te verwezenlijken. Aanvankelijk heeft de projectorganisatie op grond van de toenmalige ideeën van het Comité Tivoli Tijdelijk een plan gemaakt voor een zogenaamd multifunctioneel centrum, waarbij een grote en een kleine zaal in één centrum gevestigd zouden zijn. Mede door de gewijzigde opvattingen van de toekomstige gebruikers wordt het echter steeds moeilijker een dergelijk centrum te realiseren. De behoefte aan een grote en een kleine zaal, al of niet geïntegreerd in één multifunctionele ruimte, blijft evenwel bestaan.

Wat de programmering betreft zal een dergelijk centrum (zullen dergelijke centra) een vergelijking moeten kunnen doorstaan met die centra in Nederland, die tezamen het zogenaamde grote clubcircuit vormen. (Zie de bijlage).

Naast optredens van Utrechtse groepen zullen dus ook concerten plaats moeten kunnen vinden van bekendere groepen uit de Nederlandse sub-top en aankomende groepen uit het buitenland. Verder dient er ruimte en aandacht te worden gegeven aan experimenten op het gebied van de popmuziek en van andere kunstuitingen, die onder de jongerencultuur vallen of daarmee verwant zijn.

Ook de programmering van de Stichting Jazz en Geïmproviseerde Muziek in Utrecht (SJU) dient binnen deze opzet een plaats te krijgen.

Na de realisering van een multifunctioneel centrum (een grote en een kleine zaal) zal er behoefte blijven bestaan aan een aantal kleine zalen, waar beginnende Utrechtse groepen een eerste podiumervaring op kunnen doen. De activiteiten van bijvoorbeeld Tejater Kikker en het jongerencentrum HE 33 en Het Labyrinth op het gebied van de popmuziek moeten doorgang kunnen vinden. Daarnaast moet gepoogd worden dit stedelijk circuit uit te breiden met kleinschalige activiteiten in de club- en buurthuizen in de gemeente Utrecht. Hierbij kan gedacht worden aan gerichte podiumgarantiesubsidies ter hoogte van een vastgesteld maximumbedrag als bijdrage voor de uitvoeringskosten.

2. Betreffende het tekort aan oefenruimtes

Een aanzienlijke belemmering voor de ontwikkeling van activiteiten vormt het grote gebrek aan repetitieruimtes voor pop-, jazz- en theatergroepen. Dit probleem geldt overigens ook voor groepen en gezelschappen buiten het terrein van de jongerencultuur. Deze behoefte is geïnventariseerd in het eind 1980 verschenen rapport 'Inventarisatie ruimtebehoefte en accommodaties t.b.v. de amateuristische kunstbeoefening'. Met behulp van het in juni 1981 verschenen rapport 'Vraag en aanbod van zaalaccommodaties t.b.v. de amateuristische kunstbeoefening en culturele jongerenactiviteiten' kan naar mogelijke oplossingen worden gezocht. Voor de popsector worden tenminste 15 oefenruimtes verlangd, voor de jazz en geïmproviseerde muziek 5. Binnen een te verwezenlijken multifunctioneel centrum zou hiervoor ruimte geschapen kunnen worden. Indien een grote en een kleine zaal afzonderlijk gerealiseerd zullen worden, dienen andere oplossingen te worden gevonden. Bezien kan worden in hoeverre bestaande accommodaties, zoals jongerencentra, club- en buurthuizen en schoolgebouwen, hierin kunnen voorzien. Met name ook voor de theatergroepen lijken hier wel mogelijkheden te zijn.

3. Betreffende U-Pop

De Vereniging U-Pop is in 1980 voortgekomen uit Het Comité Tivoli Tijdelijk. Zij wil de belangen behartigen van de Utrechtse popgroepen door te adviseren in financiële en fiscale problemen en door bemiddeling bij optredens. Op het moment zijn ongeveer 50 popgroepen uit Utrecht bij U-Pop aangesloten.

In het verleden heeft U-Pop diverse manifestaties en presentatieavonden georganiseerd met Utrechtse groepen, o.a. in RASA, Het Labyrinth en jongerencentrum Eldorado in Maarssen.

Daarnaast geeft U-Pop ook informatie over de Utrechtse popcultuur door de uitgave van het blad Vonpopp. Als spreekbuis van een moeilijk aanspreekbare groep is U-Pop bovendien een belangrijke gesprekspartner geworden voor de Gemeente Utrecht. Hierdoor heeft de Vereniging een belangrijke en positieve bijdrage geleverd aan de verbetering van het Utrechtse popklimaat. U-Pop verdient dan ook onze steun. In 1981 kreeg U-Pop een startsubsidie. Het voorstel aan de Raad voor een structurele subsidie voor 1982 is bij de behandeling van de begroting 1982 inmiddels goedgekeurd. Hierbij zij echter aangetekend dat voor dit bedrag nog geen dekking is gevonden.

Op het moment wordt U-Pop in de uitoefening van haar werkzaamheden ernstig belemmerd door het ontbreken van een kantoorruimte, van waaruit haar activiteiten gecoördineerd kunnen worden. Een dergelijke ruimte zou binnen een nog te realiseren multifunctioneel centrum verwezenlijkt kunnen worden. Indien van een dergelijk multifunctioneel centrum definitief wordt afgezien, zal een andere oplossing gevonden moeten worden.

In de nabije toekomst wil de Vereniging U-Pop in navolging van het Muziek-collectief Tiel arbeidsplaatsen voor de jongeren-cultuur in Utrecht aan gaan vragen bij het Ministerie van Sociale Zaken in het kader van de Experimentele Arbeidsplaatsen voor Jeugdige Werklozen. Dit zou betekenen, dat een aantal arbeidsplaatsen voor U-Pop gedurende een periode van vier jaar door het Ministerie van Sociale Zaken zou worden bekostigd. U-Pop zal in dit streven door ons ondersteund worden.

BIJLAGE

Optredens van popgroepen vinden vooral plaats in de vele sociaal-culturele centra, die ons land kent. Hieronder moeten verstaan worden alle (open) jongerencentra en club- en buurt-huizen. Voor deze van overheidswege gesubsidieerde instellingen zijn popconcerten slechts een onderdeel van een groter sociaal-cultureel programma-aanbod. Nederland kent echter ook verschillende grote open jongerencentra met een jarenlange traditie en naam op het gebied van popconcerten. Over het algemeen hechten deze laatste centra veel waarde aan het presenteren van bestaande en nieuwe muziekstijlen. Door hun omvang beschikken zij meestal ook over ruimere financiële middelen om popmuziek te presenteren. Gezamenlijk vormen deze centra het zogenaamde grote clubcircuit, dat ook door buitenlandse groepen op toernee aangedaan wordt. Dit in tegenstelling tot eerder genoemd clubcircuit, dat al of niet regelmatig slechts Nederlandse groepen programmeert.

De bekendste centra uit het grote clubcircuit zijn Eksit in Rotterdam, Het Paard van Troje in Den Haag. Paradiso en De Melkweg in Amsterdam, Vera in Groningen, De Gigant in Apeldoorn, Doorneroosje in Nijmegen en De Effenaar in Eindhoven. Deze centra geven daarnaast ook ruimte aan experimenten op het gebied van de popmuziek en op het gebied van andere kunstvormen, al of niet verwant met de jongerencultuur. Zo omvat het programma van Paradiso en De Melkweg ook jazz en geïmproviseerde muziek, theater, dichtmanifestaties, sessies en dergelijke. De Effenaar heeft behalve pop, theater en jazz en geïmproviseerde muziek ook dans en film in het programma-aanbod. Het Paard van Troje heeft cursussen geluidstechniek, speciaal voor diegenen, die met of in een popgroep werken.

Behalve een stedelijke vervullen deze centra ook een regionale functie. Beginnende groepen uit de stad of streek kunnen zich in deze centra presenteren aan een groter publiek. Dikwijls gebeurt dit in samenwerking met een popcollectief uit de stad of streek of in samenwerking met de Stichting Popmuziek Nederland. De concerten van de bekendere Nederlandse groepen en aankomende groepen uit het buitenland trekken over het algemeen ook veel publiek uit de regio.

Om enigszins op de hoogte te raken van het reilen en zeilen van een dergelijk centrum hebben wij een enquête uitgeschreven. Paradiso en Vera hebben de enquête niet beantwoord, terwijl wij de Melkweg niet hebben opgenomen in het overzicht vanwege het niet representatieve karakter van dit centrum. (De Melkweg heeft 40 medewerkers in vaste dienst en eigen inkomsten van f 2.000.000,- per jaar).